

Posudek na disertační práci Richarda Vaška
„Prezident Masaryk jako anonymní publicista 1918-1935“, Praha 2012, 214 s.
(pro FF UK Praha)

Masarykova anonymní publicistika z období první republiky je připomínána, ale i argumentačně využívána nejen v pracích zabývajících se přímo osobností či politickými aktivitami prvního československého prezidenta, ale odkazy na ni se objevují i v řadě studií věnujících se obecně problematice meziválečného Československa. Doposud však nikdo k tomuto tématu nepřistoupil se záměrem podat ucelený obraz této jistě specifické formy Masarykovy komunikace s veřejností. Studie Richarda Vaška je tak prvním pokusem tohoto druhu. Autorovi přitom nešlo jen o pouhé zmapování, či popis této produkce, ale zároveň o objasnění motivů vedoucích k Masaryka k publikování některých statí v řadě periodik té doby pod šifrou nebo zcela bez podpisu a o hledání smyslu a dopadu těchto statí na veřejnost. Richard Vašek přitom stál před náročným heuristickým úkolem již proto, že musel nejprve shromáždit a identifikovat jednotlivé žurnalistické projevy, které budou předmětem jeho analýz a úvah. Řada Masarykových anonymních článků a glos byla sice již autorovi, tj. Masarykovi přisouzena, zdaleka však neexistoval jejich pokud možno ucelený a věrohodný soupis. Okolnosti či podmínky, v nichž vznikaly Masarykovy veřejné projevy byly složité, tím více to však platilo pro jeho anonymní publicistiku. R. Vašek se samozřejmě opíral o některé práce svých předchůdců (Klimek, Kovtun, Soubigou, Orzoffová aj.) a o rozsáhlý Masarykův archiv, ale musel projít a zvážit řadu dalších zdrojů (periodický tisk, pozůstalosti, vzpomínky pamětníků a Masarykových spolupracovníků). I tak si je vědom, že se mu ve všech případech nepodařilo některé statí spolehlivě identifikovat a vyslovuje i pochybnost, zda jeho pozornosti neunikly i některé další. Cenné je přitom, že se snažil zvolené téma, Masarykovu publicistiku, zasadit do širšího historického kontextu, konfrontovat jeho postoje s názory jiných politických činitelů, ale všiml si i odlišností mezi anonymními výroky a veřejně prezentovanými prezidentovými stanovisky.

Zajímavé jsou Vaškovy úvahy o již zmíněné Masarykově motivaci pro publikování anonymních statí. Uvádí jich hned několik, domnívám se, že nejzávažnější byl dvojitý impuls: Masaryk chtěl bytostně vstupovat do politiky, přitom byl limitován jednak kompetencemi úřadu, který zastával, ale jsem přesvědčen, že se chtěl vyhnout tomu, aby byly určité názory podpořeny autoritou prezidentského úřadu, nebo autoritou jeho osobnosti. Věřil, že budou působit věcné argumenty. Pro R. Vaška byla jedním z vážných problémů značná tematická rozmanitost Masarykovy anonymní žurnalistiky. Prvním krokem k jejímu utřídění bylo

rozdělení na publicistiku politickou a stati s tematikou literární resp. a filozofickou. I tak se autor, zejména v oblasti politické publicistiky, potýkal s pestrostí tématickou i formální. Objasnit pokud možno všechny okolnosti vzniku a publikování některých statí znamenalo ponořit se i do některých oblastí fungování politického systému první republiky (struktura a působení Hradu, některá specifika politického stranictví) i do peripetií Masarykova osobního života (zdravotní stav, následné relaxační pobyty v zahraničí, vztahy v rodině i k jednotlivým politikům, nejbližším spolupracovníkům apod.). Navzdory snaze utřídit sledovaný konvolut politické publicistiky se přece jen autorovi do textu na několika místech do textu vloudilo zbytečné opakování stejných nebo podobných tezí.

Ze spleti Masarykových politických statí vystupuje několik větších témat, která zasáhla do politické atmosféry doby. Jim také R. Vašek věnoval hlubší analytický pohled. V nich poukázal i na rozdíly či na konzistentnost Masarykových veřejných a anonymně prezentovaných názorů. Tak např. Masarykova anonymně publikovaná stanoviska týkající se německé menšiny se nelišila od jeho oficiálních projevů, daleko více provokující byl jeho anonymní vstup do diskuse o zásluhách zahraničního a domácího odboje. S tím víceméně souvisela i skrytá a posléze také otevřená dlouholetá polemika s Karlem Kramářem. Na tomto místě je třeba ocenit, že si R. Vašek zachoval spíše objektivistický přístup, nesnažil se zaujímat jednoznačné stanovisko k prezentovaným namnoze emotivně vyhoceným argumentům obou protagonistů tohoto politického střetu. Na tomto místě není přirozeně třeba připomínat interpretaci všech témat, která do Masarykovy politické publicistiky spadají. Pro charakteristiku přístupu R. Vaška k práci to snad stačí. Literární a filozofická témata měla ve srovnání s politickou publicistikou okrajový význam. R. Vašek jen připomenul znatelnou jednostrannost výběru témat i publikací, jichž si Masaryk všímal, doložil, že Masarykovi šlo především o vyzvednutí určitých etických stránek literárních děl a v podstatě si nevšímal literární či umělecké úrovně anotovaných beletristických prací.

Z obsahového, ale i metodického hlediska si z předkládané práce R. Vaška zaslouží zvláště pozornost obsáhlá kapitola věnovaná zázemí, které umožňovalo Masarykovi rozvíjet poměrně velni bohatou anonymní publicistiku. Povšimnul si role, kterou sehrávali nejbližší Masarykovi spolupracovníci, ať již šlo o přímé pracovníky KPR nebo o další osoby působící mimo tento úřad. Význam přitom měly Masarykovy osobní vztahy k tisku, resp. k některým předním osobnostem z této oblasti (F. Peroutka, K. Čapek, J. Stránský, A. Laurin). V mnoha případech je téměř neuvěřitelné, jak složitá byla cesta řady statí od myšlenky, přes napsání až po prosazení do jistého periodika. Zvláštní kapitolu v Masarykově anonymní publicistice tvoří jeho spolupráce s moravskou literátkou Oldou Sedlmayerovou. R. Vašek toto téma pojal

velmi citlivě, bez jakýchkoli náznaků senzacechtivosti, která se někdy v literatuře v této souvislosti objevovala.

Z hlediska poznávacího jsou přínosné statistické přehledy Masarykovy anonymní publicistiky včetně přehledu periodik, v nichž se tyto příspěvky objevovaly a posléze si zaslouží ocenění závěrečná kapitola věnovaná sporům o Masarykovu anonymní publicistiku, jež se rozhořely záhy po jeho smrti. Zejména šlo o Werstadtovu iniciativu publikovat některé z těchto Masarykových statí a následnou polemiku, v níž se angažoval zejména Jiří Stříbrný.

Na práci Vaškově lze ocenit vysokou heuristickou kulturu, širokou znalost literatury a je namístě připomenout i kultivovaný jazyk. Autor jakoby vnitřně prožíval vztah k historické materii, totiž vědomí, že historická studie nemá postrádat vedle vědeckých parametrů i jisté hodnoty umělecké. Práce má kvality odpovídající požadavkům na disertace. Doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 29. dubna 2012

D